

Решение этой проблемы в постхармсовской ситуации ризомы музыкальных пространств, конечно, невероятно усложняется, однако (вопреки законам киберпространства) не теряет актуальности. Событие встречи (со-бытия) звучания и смысла в интонационном сознании homo musicus требует от него особенной сосредоточенности на апокатастической энтелехии, то есть является предметом духовно-нравственного анализа в курсе музыкальной антропологии. Освоение курса требует реализации сотериологической стратегии музыкальной дидактики.

Summary

Sacred Space and HOMO MUSIC

Kondratska L.A.

The “qualities proper to genuine sacred music” that need to be followed attentively in the composition and performance of new works is in fact a crucial question which requires much more space than the scope of this introduction would allow, in order to be answered adequately. It does not do justice to the nature of music space to be merely correct, even according to the above-mentioned principles. In order for sacred music to reach its full stature, composers and musicians need to exercise true artistry, in which knowledge, inspiration, and skill all play a vital role. Many may object here, saying that this music is meant for “prayer rather than performance,” implying that prayer, being a humble, intimate communication with God, excludes or minimizes the need for artistry, which by its nature demands a focus on the externals of minimalistic music-making. There is an element of truth in this, namely, that the relational dimension of the sacred space is of immeasurably more importance than the artistic dimension. However, it is this very relational dimension which should motivate and empower composers and musicians as they devote all of their skill to create something as beautiful as possible for God. In addition, a certain level of artistry in composition can more fully interiorize the meaning of the words and more prayerfully join in the singing of their parts. In the context of sacred music, compositional artistry will be manifested in gracefulness and dignity of melodic line, harmony, and dynamics, rather than in striking effects or grandiosity. The artistic performance of this music by cantors and choirs requires, among other things, diligent attention to precision of pitch and rhythm, resonance, lively and sensitive dynamics, appropriate tone quality, and clear diction. Qualities such as interiority and unity of sound among voices should preclude any harsh effects or displays of virtuosity, however appropriate these latter might be in other contexts. Composers and performers of all kinds of music bear witness to the fact that the phenomenon of inspiration is a mysterious but important element in their creative process, which is directed toward the praise and glory of God.

Key words: sacred space; intoned meaning; musical rhetoric; entelechy; homo musicus.

УДК 378.016 : 793.31 (477)

Котюк В.Г.,
старший викладач
(м. Слов'янськ)

Опанування майбутніми керівниками дитячих хореографічних колективів традицій українського народного танцю в процесі фахової підготовки

Стаття висвітлює актуальну проблему сучасної мистецької педагогіки – широке залучення до професійної підготовки майбутніх фахівців українських хореографічних традицій. Звернення до цієї проблеми зумовлено низкою соціально-політичних подій в Україні, актуалізацією питань національного виховання, у межах якого відбувається відновлення кращих здобутків минулого, опанування культурно-історичного досвіду нашого народу, що стає підвалинами оновлення вітчизняної мистецької освіти. Автор статті тлумачить українські музично-хореографічні традиції як складну систему, до якої входять жанри й види вітчизняного хореографічного мистецтва (хороводи, побутові й сюжетні танці) у незмінній та оновленій формах. Майбутні хореографи, які готуються до керування дитячими танцювальними колективами у педагогічних університетах, мають активно залучатися до створення власних постановок різних жанрів народного танцю. Це сприяє формуванню професійної компетентності та педагогічної майстерності майбутніх хореографів, а також значно підвищує національну свідомість і гідність здобувачів вищої освіти. Пропонується розробка українського народно-побутового танцю «Козачок» – спільна творча робота викладача й студентів, які здобувають вищу освіту у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (ОКР – бакалавр). Автор вважає адаптацію традиційних жанрів українського танцю до специфіки молодшого шкільного віку та розробку відповідного репертуару для дитячих хореографічних колективів провідним напрямом оновлення сучасної мистецької, зокрема хореографічної, освіти.

Ключові слова: українські хореографічні традиції, хореографічна освіта, керівники

Постановка проблеми у загальному вигляді... Професійна підготовка майбутніх хореографів у педагогічному університеті – процес багатогранний, пов'язаний із формуванням різних складників майстерності майбутнього фахівця. Питання формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти – майбутніх хореографів – вирішуються у процесі вивчення цілого комплексу спеціальних дисциплін: студенти опановують «Теорію і методику класичного танцю», «Теорію і методику народно-сценічного танцю», «Теорію і методику історико-побутового танцю», «Історію хореографічного мистецтва», «Мистецтво балетмейстера», «Методику роботи з дитячим хореографічним колективом» тощо, крім того, навчальним планом передбачено вивчення кількох спецкурсів.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи освіти значно актуалізувалися питання національного виховання і наразі особливого значення набувають дисципліни вищої школи, які надають змогу здобувачам вищої освіти залучитися до використання українських традицій: і задля відновлення кращих здобутків минулого, і для опанування культурно-історичного досвіду нашого народу, і для оновлення вітчизняної мистецької освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.... Питання залучення українських хореографічних традицій до виховання та розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у різних видах мистецької діяльності вивчаються сучасними науковцями А. Богуш, Е. Вільчковським, П. Кононенко, Т. Науменко, Т. Поніманською та ін. Представники вітчизняної мистецької освіти Л. Масол, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шинкарук розглядають використання українських традицій в освіті як проблему забезпечення єдності освіти і національної культури, гуманізації виховання. Науковці наполягають на різнобічному особистісному розвитку школярів на вітчизняних культурних засадах.

Проте, на нашу думку, у теорії і практиці мистецької освіти поки що недостатньо висвітлений педагогічний потенціал українських хореографічних традицій, науково-методичні аспекти використання їх у музично-руховій діяльності молодших школярів. Це передусім стосується адаптації традиційних жанрів українського танцю до специфіки молодшого шкільного віку та розробки відповідного репертуару.

Формування цілей статті... Тож спробуємо у межах статті висвітлити власний досвід підготовки майбутніх керівників дитячих танцювальних колективів до використання українських хореографічних традицій у професійній діяльності, що і становить мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу... У розумінні поняття «традиції» ми виходимо із його словникового тлумачення: в перекладі з латинської “traditio” – переказ [1]. Традиція як переказ проявляється у вигляді здавна звичних, усталених, типізованих знань людської культури, які переказуються наступним поколінням. Інше значення слова – передача, форма передачі, що характеризується успадкуванням художніх досягнень, переходом і передаванням їх наступним поколінням, збереженням протягом тривалого часу, усталеністю та водночас збагаченням новими цінностями [2].

Українські хореографічні традиції – складна система, до якої входять жанри й види вітчизняного хореографічного мистецтва, сформовані в найдавніші часи (це так звані первинні форми фольклорного танцю, описані й класифіковані як хороводи, побутові й сюжетні танці в монографіях А. Гуменюка [3], К. Василенка [4], В. Верховинця [5]), та оновлені (продуктивні) форми народного танцю, що набули нового життя у професійній хореографії сьогодення. Ми цілком погоджуємося із А. Шевчук, яка тлумачить українські музично-хореографічні традиції як культурно-мистецьке явище, що являє собою усталений досвід українського хореографічного мистецтва, акумульований у систему жанрів (хороводи, побутові й сюжетні танці) та їхніх видів, зміст, форму (сюжет, музика, рухи, малюнки, фігури), репертуар хореографічних творів [2].

На сьогодні вітчизняні хореографічні традиції є своєрідним мистецьким взірцем, у якому зосереджений величезний художньо-естетичний та педагогічний потенціал для цілісного розвитку дитячої особистості і музично-рухового виховання зокрема. Залучення молоді до вітчизняних традицій відбувається шляхом опанування хореографічної лексики народного танцю.

Майбутні хореографи, які готуються до керування дитячими танцювальними колективами у педагогічних університетах, мають активно залучатися до створення власних постановок різних жанрів народного танцю, що сприятиме формуванню професійної компетентності та педагогічної майстерності майбутніх хореографів.

Пропонуємо розробку українського народно-побутового танцю «Козачок» – спільну роботу викладача і студентів, які здобувають вищу освіту у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (ОКР – бакалавр). Розробка танцю вміщує стислий історичний екскурс, опис костюмів, сценарний план і схематичні малюнки танцювальних фігур; вона рекомендована для використання у процесі формування професійної компетентності майбутніх хореографів-здобувачів

вищої освіти в педагогічних університетах, у викладанні професійно зорієнтованих курсів («Теорія і методика народного танцю», «Теорія і методика роботи з дитячим самодіяльним колективом», «Мистецтво балетмейстера» тощо).

Козачок – це один із найпоширеніших танців в Україні, один із найдавніших жанрів вітчизняної хореографії, як стверджують відомі дослідники танцювального мистецтва К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, А. Шевчук та ін. До прикладу А. Гуменюк назву танцю пов'язує з життям козаків-воїнів і виникнення танцю відносить до кінця XVI-го – початку XVII-го століття. Показовий факт, що у цей час виникає й український ляльковий театр – вертеп, у другій частині якого обов'язково присутній Козак-запорожець, котрий вміло грає на бандурі та завзято танцює [3]. Інша версія – назва танцю походить від слова «Козачок» – хлопчик на побігеньках у багатого козака, зобов'язаний виконувати усі доручення пана.

Виконується «Козачок» переважно парами у масових танцювальних композиціях. Лексика танцю містить комбінації бігунців, доріжок, припадань, голубців, нескладних присядок, повзунців. Серед рис музичної стилістики: музичний розмір 2/4; швидкі й дуже швидкі темпи з дрібним ритмічним малюнком; нескладні музичні форми, серед яких переважає структура періоду з численними варіаційними повторами мелодійної лінії.

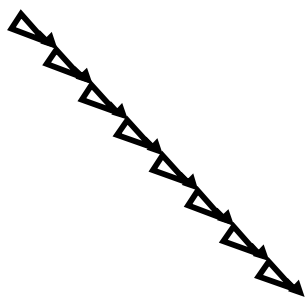
Відзначимо, що мелодії народних «Козачків» широко використовувалися у вітчизняних класичних оперних і балетних виставах, музичних драмах, танцювальних сюїтах, інструментальній музиці. Серед найвідоміших творів, до яких уведений козачок: опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Катерина» М. Аркаса, «Різдвяна ніч» та «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Богдан Хмельницький» К. Данькевича, балети «Маруся Богуславка» і «Ніч перед Різдвом» А. Свешникова, «Лілея» К. Данькевича, симфонічні твори «Малоросійський козачок» О. Даргомижського та «Козачок» Л. Ревуцького. Козачки зустрічаються й у творах класиків українського драматичного театру І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, М. Старицького та ін.

Пропонований танець розрахований на дитячий вік 11 – 13 років. У ньому використовуються нескладні трюкові елементи як у хлопців, так і у дівчат. Музичний розмір 2/4. Темп помірно-швидкий. Костюми: у дівчат сині спідниці вільного крою, з українським орнаментом, блузи (рукав ліхтариком), на голові вінок в один ряд, червоні туфлі; у хлопців українські сорочки-вишиванки, сині звужені шаровари, червоний пояс і червоні чоботи. Хореографічна лексика запозичена з центральної України.

Сценарний план танцю

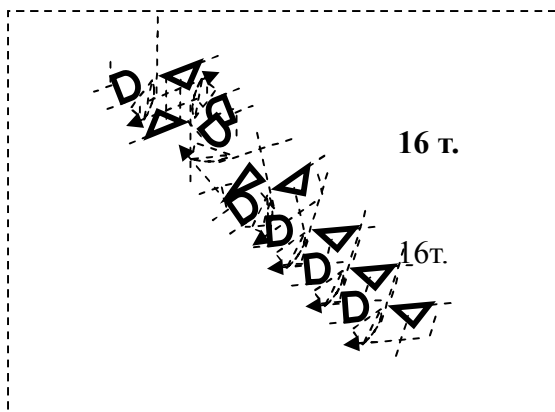
Вихід танцюристів.

Танець розрахований на 8 пар. З правої третьої куліси, легким бігом вихід хлопців.

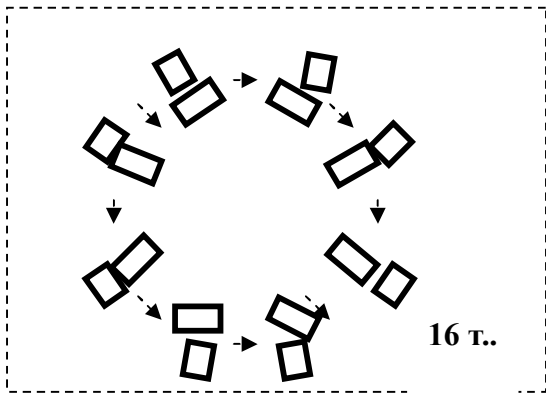
Фігура 1

Легкою ходою (захлестом) хлопці виходять на сцену на 8 тактів. Права рука в третій позиції, ліва у другій. Потім три присядки і два удари правою ногою, потім лівою. 8 тактів.

Фігура 2

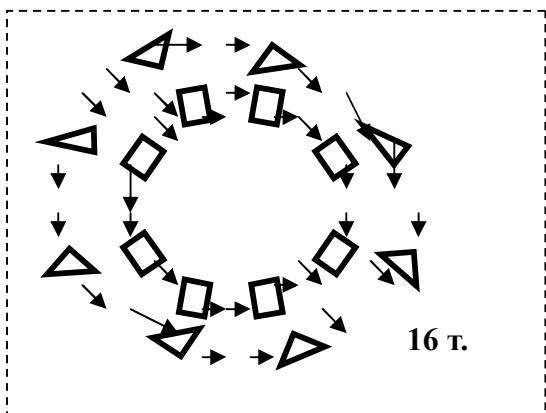
З правої третьої куліси виходять дівчата тією ж самою легкою ходою (захлестом) на 8 тактів. Руки вниз в альянже, потім на 8 тактів припаданням обходять хлопців. Хлопці в цей час на місці роблять релеве по другій позиції ніг, руки на поясі.

Фігура 3

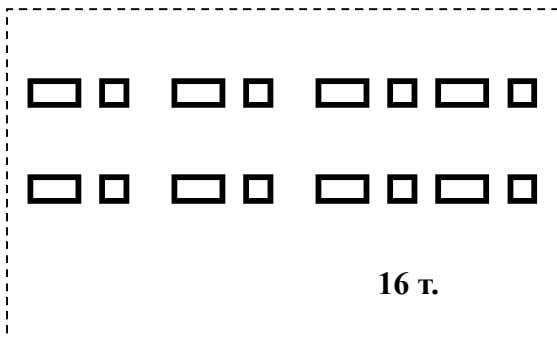
З діагоналі всі пари рухаються по колу бігунцем. Хлопець бере лівою рукою партнерку, права рука у третій позиції. На останні 2 такти розгортаються один до одного обличчям, зберігаючи коло.

16т.

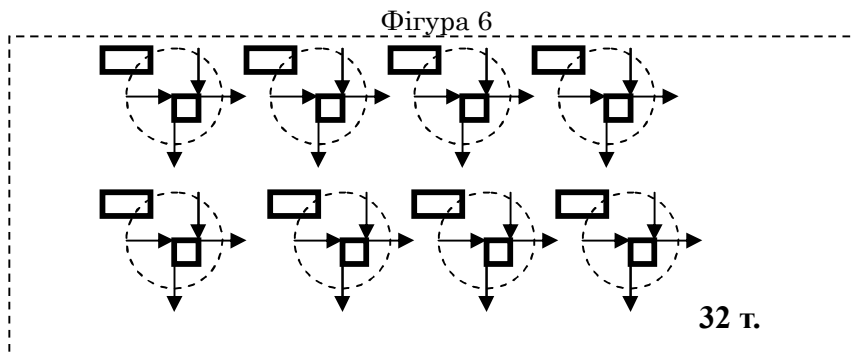
Фігура 4

Хлопці та дівчата праворуч роблять галоп з відтягненням носка в бік, потім у зворотний бік на 8 тактів. Потім хлопець робить 3 присядки, а дівчина обходить його припаданням по шостій позиції ніг на 8 тактів.

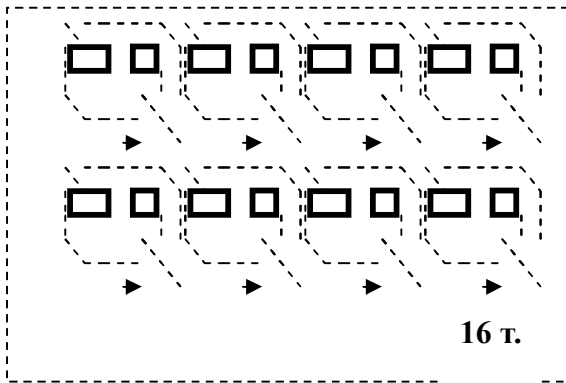
Фігура 5

3 кола пари розкриваються на дві лінії, основною ходою (бігунцем). Хлопець тримає дівчину лівою рукою, права в третій позиції. У дівчини права рука внизу в альянже. 16 тактів.

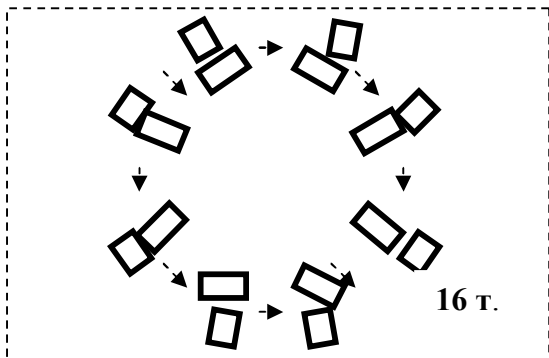
Фігура 6

Хлопці сідають вниз і роблять «крокодила» на 16 тактів. Дівчата піднімаються на півпальці й на 8 тактів рухаються вперед змінною ходою. Потім роблять повороти на 90° у кожен бік тією ж змінною ходою, руки в кулачках на ліктях. На 8 тактів поворот праворуч

Фігура 7

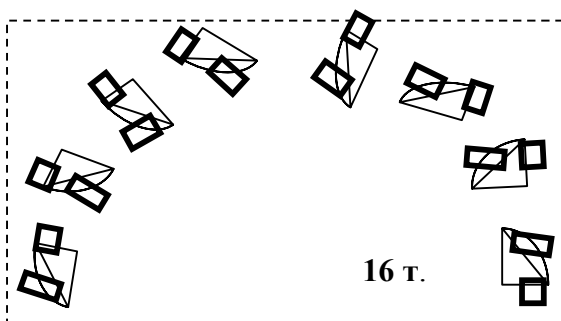
Потім дівчата змінною ходою повертаються до хлопців, руки вниз (8 тактів) і на 8 тактів бігунцем обходять хлопців. Хлопці після виконання «крокодила», піднімаються й роблять релеве на 8 тактів, потім 3 присядки.

Фігура 8

З двох ліній пари знову рухаються колом основною ходою (бігунцем) на 16 тактів. Хлопець тримає дівчину лівою рукою, права рука у третій позиції. У дівчини права рука вниз в альянже.

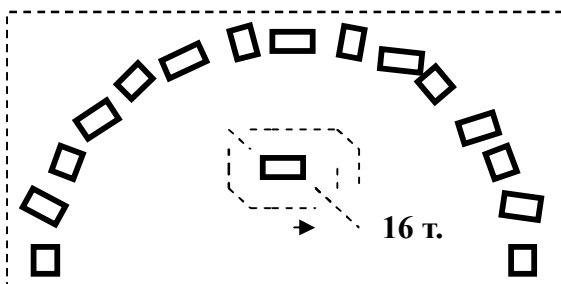
16т.

Фігура 9

Всі пари з кола мотузочкою розкриваються на півколо на 8 тактів і на 8 тактів пари обертаються навколо себе припаданням.

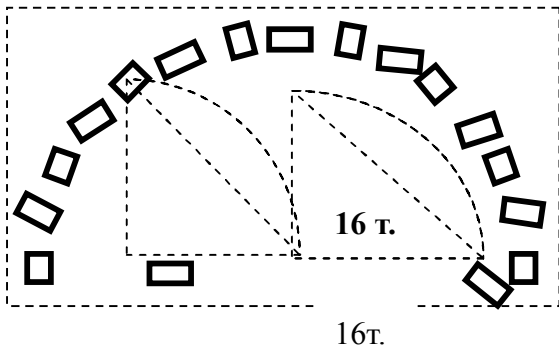
16т.

Фігура 10

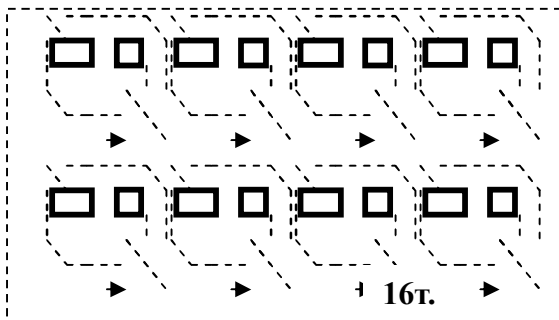
Потім у центрі сцени дівчина крутить обергас. Пари стоять у півколі й в такт музиці роблять хлопки (16тактів).

16т.

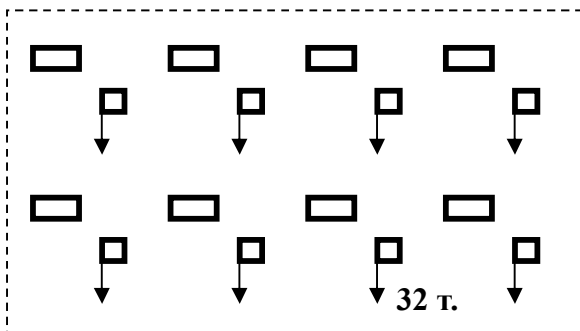
Фігура 11

Пари також залишаються в півколі, а соліст (хлопець) робить два барила, переходячи в колесо на 16 тактів. Пари продовжують плескати в долоні, підігруючи солістові.

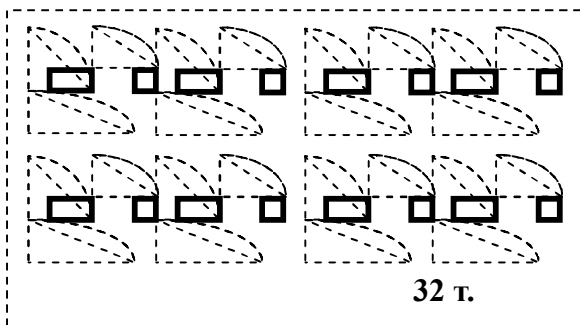
Фігура 12

З півкола пари шикуються в дві лінії припаданням на 8 тактів і на 8 тактів обертаються в парах навколо себе припаданням.

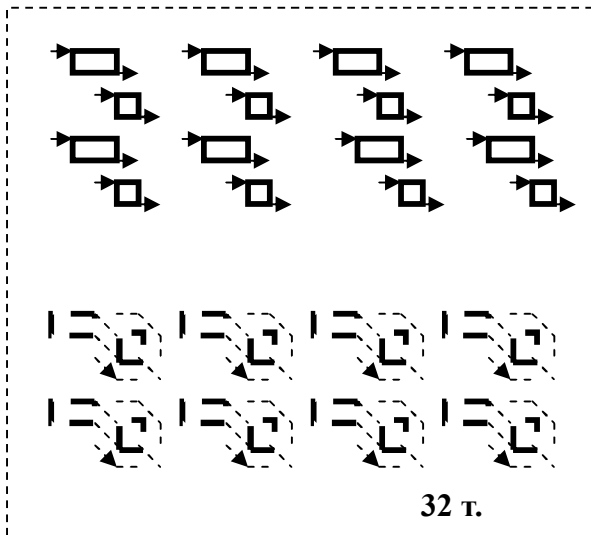
Фігура 13

Потім хлопці роблять присядку з підсічкою на 16 тактів. А дівчата знову змінною ходою на півпальцях проходять вперед на 8 тактів, потім роблять на місці падебаск на 8 тактів.

Фігура 14

Хлопці встають і роблять релеве на 8 тактів. Дівчата змінною ходою повертаються до хлопців на 8 тактів. Потім хлопці обертаються спиною до глядача, сідаючи на праве коліно. Дівчата бігунцем обходять хлопців.

Фігура 15

Хлопці встають з коліна, обертаються до глядача і роблять галоп з відтягненням ноги спочатку ліворуч, потім праворуч на 8 тактів. Потім три присядки і сідають на праве коліно, руки відкриваються у другу позицію. Дівчата роблять галоп праворуч, потім ліворуч на 8 тактів. Потім 4 вірвовочки, обертання й фінал (16 тактів).

Ноти до танцю "Козачок"

КОЗАЧОК

Українська народна мелодія

Помірно

Умеренно "А" $\text{♩} = 69$ **Казачёк** Украинская народная мелодия

Пiano $\text{♩} = 69$

Висновки... Усвідомлення змісту, вивчення хореографічної лексики та виконання українських народних танців стають одним із провідних чинників розвитку національної свідомості молоді. Підбиваючи підсумки, зазначимо:

1. Танець завжди виступає своєрідним мистецьким відображенням свідомості того чи іншого народу. Зміст українських танців, які відображують різноманітну життєву дійсність, є інформативно-пізнавальним, цікавим, корисним, доступним, сприятливим для виховання національної свідомості молоді.

2. Майбутній хореограф має усвідомити характерну лексику українських народних танців для того, щоб потім, на основі традиційного танцювального руху, створювати власні сценічні твори.

3. Фольклорний матеріал потребує обережного, шанобливого відношення. Тому сучасні народно-сценічні танці мають органічно поєднувати традиційну лексику українського танцю з новими її інтерпретаціями.

Усе це стає основою професійного розвитку керівників дитячих хореографічних колективів, а також формування національної свідомості майбутніх педагогів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Краткий словарь по эстетике / Под ред. М. Ф. Овсянникова. – М.: Просвещение, 1983. – 223 с.
2. Шевчук А. Вплив українських музично-хореографічних традицій на музично-руховий розвиток старших дошкільників / А. С. Шевчук. – К.: Либідь, 2005. – 154 с.
3. Гуменюк А. І. Народне хореографічне мистецтво України / А. І. Гуменюк. – К.: Мистецтво, 1963. – 235 с.
4. Василенко К. Ю. Украинский народный танец / К. Ю. Василенко. – М.: Искусство, 1981. – 160 с.
5. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю / Василь Верховинець. – 5-те вид., доп. – К.: Музична Україна, 1990. – 150 с.

Транслітерований список літератури:

1. Kratkij slovar' po e'ste'tike. Moskva, Prosveshhenie, 1983, 223 p.
2. Shevchuk A. Vplyv ukrainskykh muzychno-khoreorafichnykh tradytsii na muzychno-rukhovyi rozvytok starshykh doshkilnykiv. Kyiv, Lybid, 2005, 154 p.
3. Humeniuk A. I. Narodne khoreorafichne mystetstvo Ukrainy. Kyiv, Mystetstvo, 1963, 235 p.
4. Vasylenko K. Yu. Ukrainskij narodny'j tanec. Moskva, Iskusstvo, 1981, 160 p.
5. Verkhovynets V. M. Teoriia ukrainskoho narodnoho tantsiu. 5 vyd., dop., Kyiv, Muzychna Ukraina, 1990, 150 p.

Аннотація

Освоение будущими руководителями детских хореографических коллективов традиций украинского народного танца в процессе профессиональной подготовки

Котов В.Г.

Статья анализирует актуальную проблему современной художественной педагогики – широкое привлечение украинских хореографических традиций к профессиональной подготовке будущих преподавателей-хореографов. Обращение к этой проблеме обусловлено рядом социально-политических событий в Украине, актуализацией вопросов национального воспитания, связанного с восстановлением достижений прошлого, освоением культурно-исторического опыта нашего народа, что становится основой для обновления отечественного художественного образования. Автор статьи трактует украинские музыкально-хореографические традиции как сложную систему, в которую входят жанры и виды отечественного хореографического искусства (хороводы, бытовые и сюжетные танцы) в неизменной и обновленной форме. Будущие хореографы, которые готовятся к руководству детскими танцевальными коллективами в педагогических университетах, должны активно привлекаться к созданию собственных постановок разных жанров народного танца. Предлагается разработка украинского народно-бытового танца «Козачок» – совместная творческая работа преподавателя и студентов ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет». Автор считает адаптацию традиционных жанров украинского танца к специфике младшего школьного возраста и разработку соответствующего репертуара для детских хореографических коллективов ведущим направлением обновления современного художественного, в частности хореографического, образования.

Ключевые слова: украинские хореографические традиции, хореографическое образование, руководители детских хореографических коллективов, «Козачок».

Summary

Mastering by the Future Children's Dance Groups Leaders of Ukrainian Folk Dance Traditions in the Process of Professional Training

Kotov V.G.

The article analyzes the topical problem of modern art pedagogy – involvement of Ukrainian dance traditions to training of the future teachers-choreographers. Addressing to this problem is caused by a number of socio-political events in Ukraine, the mainstreaming of national education, which is associated with the restoration of the best achievements of the past, capture of the cultural and historical experience of our people that is the basis for updating national art education. The author of the article interprets Ukrainian musical and dance traditions as a complex system, which includes genres and types of domestic choreography (round dances, household and topical dances) in a constant and updated forms. The future choreographers, who are getting ready to work with children's dance groups in pedagogical universities, should be actively involved to creating their own settings of various genres of folk dance. The author proposes a scenario of Ukrainian folk dance "Kozachok". This is a joint creative work of teachers and students who get higher education in SHEE "Donbas State Pedagogical University". The author believes the adaptation of traditional Ukrainian dance genres to the specifics of primary school age and the development of appropriate repertoire for children's dance groups leading to be the direction of modern art updating, in particular choreographic education.

Key words: Ukrainian dance traditions, choreographic education, leaders of children's dance groups, kozachok.